

Monseigneur,
Geachte genodigden en familie,
Mijnheer de Vicaris,
Geachte gevierde,
Beste Stefaan,

Wanneer een theoloog gevraagd wordt een laudatio uit te spreken dan heeft deze onmiddellijk de neiging om naast de eigen geloofservaring ook op zoek te gaan naar de bronnen van zijn onderwerp: geschreven en gesproken bronnen. In de voorbije weken mocht ik naar aanleiding van deze lofrede vele mensen over Stefaan spreken en kreeg ik de kans veel van zijn geschreven werk door te nemen. Ik hoop dat Stefaan het verslag van mijn zoektocht zal weten te appreciëren. In elk geval zal ik deze keer mijn bronnen geheim houden.

Mijn speurwerk naar de oudst geschreven bron bracht mij op het kardinaal Mercierplein, nummer 2, in Leuven. Op dat plein is het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte gelegen en Stefaan verdedigde daar op 29 september 1972 om 12 uur 's middags zijn licentiaatsverhandeling in de wijsbegeerte. We zijn volop in de nadagen van het Tweede Vaticaanse concilie. Stefaan was vier jaar daarvoor hier in Gent priester gewijd en was net zoals veel van zijn leeftijdsgenoten in de ban van de nieuwe mogelijkheden die het concilie had geopend.

Na nogal wat aandringen werd de verhandeling van Stefaan uiteindelijk uit de magazijnen van het hoger instituut voor mij bovengehaald.

Het was met gespannen interesse dat ik het werkstuk in handen kreeg. Een document bestaande uit 142 pagina's, met een typemachine geschreven, met maar liefst 393 voetnoten. De promotor bleek wijlen prof. dr. magister Joseph Van de Wiele te zijn, beroemde metafysicus en de schrik van veel studenten. Waarover zou de toen nog jonge filosoof Stefaan, nog geen dertig jaar oud, gewerkt hebben? Ik las de titel op de vergeelde voorkaft: "Henri Bergsons ontwerp tot de metafysica van de duur". In de inleiding schrijft Stefaan: "Vanaf de eerste kennismaking fascineerde ons het werk van Bergson omdat het ons deed vermoeden dat de werkelijkheid rijker is dan datgene wat wij er gewoonlijk intellectueel van vatten". Daarmee lag meteen ook het hele intellectuele programma van Stefaan op tafel. De Franse filosoof en nobelprijswinnaar Bergson wilde de werkelijkheid niet zozeer begrijpen maar wel ervaren. Het begrijpen heeft zich in de loop van de traditie verengd tot een conceptueel catalogiseren. Stefaan concludeert zijn thesis met de volgende

slotzin: “Bergsons filosofie zal ons leren plooien naar de werkelijkheid en deze nederige positie van de mens, zal aan de realiteit de kans geven zich in hem steeds vollediger uit te spreken. Dat is de hoop waartoe de lectuur van Bergsons werk ons inspireerde”.

Het is deze hoop van de jonge priester die in de voorbije 45 jaar haar belofte gehouden heeft. Meer nog, zichzelf overtroffen heeft. Iedereen waarmee ik gesproken heb, wijst bijna steeds in de eerste plaats naar de enorme intellectuele en menselijke openheid van Stefaan. Iemand die de werkelijkheid in de volle zin van het woord laat spreken. Vertoeven in de aanwezigheid van Stefaan is ook voor mij steeds geweest: deelhebben aan het wonder en het wonderbaarlijke van de wereld. Met grote ogen, met een open geest, met een groot hart kijken naar alles wat er is. Vandaar dat Stefaan zich altijd is blijven interesseren in wijsbegeerte en cultuurfilosofie, maar ook in nieuwe ontwikkelingen in de digitale wereld. Het gaat hier niet om een tentoonspreiden van een grote geletterdheid, het doel is steeds anders. Het gaat om “geloof dat zoekt naar redelijk inzicht” (*fides quaerens intellectum*). Stefaan ziet geen tegenstelling tussen geloven en voluit leven. Iemand noemt Stefaan een ‘Godzoeker’ in alles en ‘een priester in de volle en ware zin van het woord’. Iemand die zo diep verankerd is in zijn geloof dat geen enkel onderwerp en geen enkel gesprek hem angst inboezemt of hem op voorhand doet wapenen met metafysische categorieën, of die uitdagingen nu komen uit de wetenschap, de cultuur of de media.

Het is zeker geen toeval dat Stefaan in het katholiek onderwijs is terecht gekomen, de plek bij uitstek waar de rijkdom van de werkelijkheid en het katholieke geloof met elkaar de volle confrontatie aangaan. Hij deed het als leerkracht, als directeur, als identiteitsbegeleider en uiteindelijk als vicaris van onderwijs. De vorming van jonge mensen vormde daarmee de rode draad doorheen al zijn functies. “Ik wilde ze graag opleiden tot kritische mensen, hen met een bewonderende bril naar de werkelijkheid en zichzelf laten kijken”, zei hij recent in een interview in Kerk en Leven. Stefaan heeft altijd veel vertrouwen en geloof in jongeren gehad. Voor hem lag de toekomst bij hen. Daar werkte hij ook aan buiten de schoolcontext, in zijn inzet voor de scouts, in het werken met vormelingen, en groepen jongeren rond geloof en samenleving.

Het is langs deze weg dat Stefaan één van de grootste pleitbezorgers is geworden van de aandacht voor het onderwijs door en binnen de kerkgemeenschap. Hij belichaamt de idee van het katholiek onderwijs als

dienst aan de samenleving, als plek voor de integrale persoonsvorming van elke leerling. Het is ook in deze context dat de geboorte van de idee van de katholieke dialoogschool moet begrepen worden. Zonder overdrijven kan gezegd worden dat Stefaan hier visionair geweest is. Een vertrouweling van Stefaan stelde: “Ik geloof door en door dat Stefaan 25 jaar geleden al overtuigd was van datgene wat nu, 25 jaar later of 25 jaar te laat terecht als beeld voor vrij katholiek onderwijs geuit wordt: de katholieke dialoogschool”. In 2004 bijvoorbeeld schreef Stefaan in *Leeftocht*, de maandelijkse publicatie van het toenmalige VSKO de volgende zinnen:

“In de wereld van vandaag wil het katholiek onderwijs geen getto-school zijn. Het wil een oefenschool zijn waarin het verschil niet ervaren wordt als bedreiging, maar als een kans tot ontmoeting. In het gewone leven (...) wordt pluralisme gemakkelijksheidshalve herleid tot tolerantie: ik verdraag de andere voor zover zijn anders-zijn mij niet stoort, ik respecteer de andere voor zover zijn verschillend-zijn mij niet deert. Verschil wordt eigenlijk niet gewaardeerd, maar herleid tot wat algemeen aanvaard is. Zo schept de (...) maatschappij orde.

Een christen (...) haalt het ‘verborgen’ pluralisme naar boven: een schroomvol gesprek, een veelkleurige groep van collega’s, christenen, niet langer christenen, agnosten, humanisten, joden, moslims... (...) De katholieke school zou een oefenplaats moeten kunnen zijn voor dit gesprek, in de leraarskamer en in de klas (...). Zo zal zij tevens een unieke dienst zijn aan de maatschappij van vandaag”.

Deze woorden zijn geschreven in 2004, *in tempore non suspecto*. Het was Stefaan die deze ideeën ter sprake bracht bij Mieke Van Hecke wat haar uiteindelijk ook tot de beslissing bracht om het VSKO zelf op de dialoogschool te laten onderzoeken en ook voor dit model deed kiezen voor de toekomst van het katholiek onderwijs.

Stefaan is niet alleen de man van de filosofie maar ook de man van de spiritualiteit. Met Stefaan op stap gaan brengt je langs de mooiste Franciscaanse kloosters in Frankrijk en Engeland, hij neemt je mee op weg naar Jeruzalem, tot aan het Heilig Graf, maar doet je ook afdalen in het slijk van Westerbork, het concentratiekamp waar Etty Hillesum haar dagboeken schreef die diep aanklinken bij Stefaan. Van Sebastien De Fooz heeft hij de prachtige uitdrukking ontleend die zijn mensbeeld vertolkt en ook echt voor hemzelf geldt: “Mijn innerlijkheid is bewoond”. “Vrienden”, schrijft Stefaan, “deze ontdekking doe je niet vanuit wetenschappelijk standpunt. Geen wetenschap

brengt mij tot het inzicht “mijn innerlijkheid is bewoond”; geen instrument leidt mij tot die ontdekking. Zij is van totaal andere aard dan de objectiviteit die wij steeds nastreven. Zij wordt niet afgeleid van pure rationaliteit, zelfs ‘bezinning’ leidt mij nimmer tot die ontdekking. “Mijn innerlijkheid is bewoond” is een ontdekking vanuit een andere dimensie; het ‘ik’ dat zich loslaat in de ontmoeting van een ultieme liefdevolle werkelijkheid... Dat is het wat de traditie ‘bidden’ noemt." Het is dan ook geen toeval dat het spirituele werk van Etty Hillesum dierbaar is voor Stefaan. Naar analogie met Hillesums uitdrukking van het denkende hart zou ik in de spiritualiteit van Stefaan durven spreken van het biddende hart. Op 12 juli 1942 schreef ze uit haar barak in Westerbork: “Iedere dag heeft nu aan zichzelf genoeg. Ik zal je helpen God, dat je het niet in mij begeeft, maar ik kan van tevoren nergens voor instaan. Maar dit éne wordt me steeds duidelijker: dat jij ons niet kunt helpen, maar dat wij jou moeten helpen en door dat laatste helpen wij onszelf. En dit is het enige, wat we in deze tijd kunnen redden en ook het enige, waar het op aankomt: een stukje van jou in onszelf, God. En misschien kunnen we ook er aan meewerken jou op te graven in de geteisterde harten van anderen”.

Het is deze spiritualiteit van het hart die je bij Stefaan voelt. Aan zijn tochtgenoten heb ik gevraagd hoe ze Stefaan hebben leren kennen in de loop van de jaren. En vier kenmerken kwamen daarbij steeds terug.

Ten eerste: Stefaan is *authentiek*. “Hij staat met zijn daden in zijn woorden”, zei iemand.. Een vriend zij: “Stefaan spreekt mensen niet toe. Hij spreekt ze aan”. En ook nog: “Hij kan niet tegen de schone schijn. Hij doorprijkt wat echt is en wat niet echt is”. Iemand anders getuigde: “Stefaan heeft een visie opgebouwd die hem niet meer losgelaten heeft. Op een rustige manier. Maar als hij eenmaal losgeslagen is, is hij niet meer te houden”. Hij staat niet alleen voor een visie, maar hij belichaamt ze ook. De geteisterde harten van onze tijdsgenoten gaan hem aan. Op een vanzelfsprekende manier, zonder altijd veel woorden, geeft hij aandacht aan mensen. Ik ben ook verhalen van zorg voor concrete, gebroken mensen tegen gekomen die zo mooi en intiem zijn dat ze eigenlijk geen woorden verdragen, en men er alleen het hoofd voor kan buigen. Stefaan is iemand die vertrouwen oproept. Iemand om graag te zien. Ten tweede is Stefaan ook *strategisch*. Stapsgewijs gaat hij naar het doel. Hij ziet altijd het doel maar hij weet dat het niet voor morgen is. Hij weet dat je mensen mee moet hebben en overtuigen. Hij heeft het vicariaat structureel op poten gezet maar hij is onderweg niemand verloren. Toetsen. Aftoetsen. Overleggen. Iemand stelde: “Stefaan stelt mensen in hun sterkte. Je maakt voor hem niemand klein om er zelf sterker uit te komen”. Een heel goede

vriend getuigde: “Je mocht met Stefaan alles communiceren. Hij stelde zich ook zelf kwetsbaar op voor het corps waar hij moest leiding aan geven. We waren dat niet gewoon. En dat maakte juist zijn sterkte. Dat hij openstond voor iedereen ook in wat ze dachten en nooit hadden durven uitspreken onder meer over hun plaats binnen een katholieke school. Maar dat deed hem niet afwijken van zijn diepe overtuiging hoe een school met jongeren moest omgaan. Eigenlijk was dat een katholieke dialoogschool in 1992 en was hij de grote promotor lang voor dat dat woord uitgevonden was”.

Ten derde is Stefaan een *realist*. “Hij kent het onderwijs zoals het is”, stelde iemand. Hij kan ook heel goed luisteren. Op de achtergrond blijven.

Bescheiden. Soms met een flinke dosis humor de nodige relativering brengen. Zeer gevat tussenkomen. Synthetiseren. En dan: met gezag spreken.

Vernieuwend maar ook altijd loyaal. Iemand zei: ‘Stefaan zegt: ‘ik neem het mee’. En hij vertrekt met de glimlach’. ‘Een schalkse glimlach’. Maar je weet dat wat je gezegd hebt, nooit op een vruchteloze bodem is gevallen. Pas later ontdek je vaak wat de ontmoeting heeft teweeggebracht.

Ten slotte blijft Stefaan *enthousiast* ook na onbegrip en tegenslagen. Hij zoekt de juiste medewerkers voor wat er moet gebeuren. Een bewogen mens die altijd weer de tocht verderzet. Iemand noemde hem ‘de man van de toekomst’. Hij durft dromen van ‘katholiek onderwijs 2030’ om een term van hem te gebruiken. Katholiek onderwijs is niet passé, maar blijft zijn passie.

Theologisch gezegd gaat het Stefaan niet alleen om fides quaerens intellectum maar ook om fides ex auditu: geloof dat een getuigenis aflegt, geloof dat verantwoordelijkheid opneemt, de handen vuil maakt, een zegen is voor de andere. Stefaan hield ervan om de zegenwoorden in de mond te nemen die broeder Francis uitsprak over Tony Burke, een alleenstaande 29-jarige man in de reeks The Monastery over een Engelse Benedictijnenabdij. Ik zou graag ter afsluiting die tekst die Stefaan voor zovelen uitsprak vandaag namens velen onder ons hier als een zegen voor hem uitspreken. Het is een zegen voor de toekomst.

Moge je ziel je tot rust brengen, je troosten en je vernieuwen.

Moge het licht van je ziel je leiden.

Moge het licht van je ziel het werk zegenen dat je doet met de verborgen liefde en de warmte van je hart.

Moge je in wat je doet de schoonheid van je eigen ziel ontwaren.

(...)

Moge je steeds aanwezig zijn in wat je doet en jezelf nooit verliezen in koele afstandelijkheid.

Moge de dag je nooit tot last zijn.

Moge de dageraad je treffen: wakker en alert, elke nieuwe dag tegemoet gaand met dromen, met mogelijkheden en beloftes.

Moge de avond je vinden: dankbaar en voldaan.

En moge je gezegend, beschut en beschermd telkens weer de nacht ingaan.

Samen met onze Leuvense Werkgroep Levensbeschouwelijk Gesprek hebben we ook nog gezocht naar een gepast geschenk en we zijn bij de Sedes sapiëntiae uitgekomen. Het beeldje stelt Maria voor, die het kindje Jezus op haar schoot vasthoudt, en daarbij een scepter in de rechterhand heeft. Het beeld verenigt het leergezag van Christus met de tederheid van de moeder die het draagt. We hopen dat dit beeldje een plaats mag vinden in jouw toekomst.

Je zet nu een nieuwe stap, Stefaan: je moet afscheid nemen van een jarenlange toewijding aan het onderwijs, om nu 'ja' te zeggen tegen de toekomst. Ik ken je genoeg om te weten dat je ons vanuit die toekomst ook tegemoet komt. We sluiten af met enkele paradoxale woorden van onze lievelingsdichter, Rutger Kopland.

Weggaan is iets anders
dan het huis uitsluipen
zacht de deur dichttrekken
achter je bestaan en niet
terugkeren. Je blijft
iemand op wie wordt gewacht.

Weggaan kun je beschrijven als
een soort van blijven. Niemand
wacht want je bent er nog.
Niemand neemt afscheid
want je gaat niet weg.

We hopen, Stefaan, dat dit afscheid 'geen vaarwel', maar een 'tot ziens' is, en je in deze nieuwe levensfase nog vele jaren bij ons mag blijven samen op weg naar het nieuwe Jeruzalem.

Namens zovele mensen hier aanwezig, dank voor alles!

Didier Pollefeyt